

Д. О. Гетьман, аспірант кафедри фінансів
Університету митної справи та фінансів

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ

Проаналізовано чинне законодавство, на основі якого здійснюється управління економікою регіону. Розглянуто нормативно-правові передумови формування і реалізації механізму фінансової конкурентоспроможності на регіональному рівні; охарактеризовано їх змістовно-конструктивні особливості. Розкрито зміст поняття “фінансовий потенціал регіону”.

Для прикладу розглянуто структуру бюджету Дніпропетровської області з визначенням джерел фінансування програм регіонального розвитку. Розроблено авторську схему конкурентних переваг регіону. Запропоновано укрупнену систему показників визначення фінансової конкурентоспроможності регіону й авторську інтерпретацію механізму формування і реалізації Стратегій/програм регіонального розвитку із забезпеченням конкурентних переваг на основі компаративного аналізу Стратегій регіонального розвитку.

Ключові слова: фінансова конкурентоспроможність; фінансові ресурси; фінансовий потенціал; нормативно-правові документи; Стратегії/програми регіонального розвитку; конкурентні переваги регіону.

The current legislation, which is regulates the management of the regional economy is analyzed in our article. Legal prerequisites for the formation and implementation of the regional financial competitiveness' mechanism are considered; content-constructive features are described in details. The composition of the regional financial resources and the concept of “financial potential of the region” are described. The authorial diagram of regional competitive advantages is constructed. Integrated system of indicators for the definition of the regional financial competitiveness is proposed. Comparative analysis of regional development strategies has been done, which is basis for the authorial interpretation of the mechanism of formation and implementation Strategies/programs for regional development.

Key words: financial competitiveness; financial resources; financial potential; legal documents; Strategies/programs for the regional development; competitive advantages of the region.

Постановка проблеми. У контексті проблем глобалізації особливого значення набувають проблеми забезпечення сталого економічного розвитку регіонів, оскільки саме регіон як структурна одиниця економіки стає самодостатнім соціальним організмом, що перебуває в єдності з навколишнім середовищем і характеризується фізико-географічними, еколого-економічними, етнічно-історичними, культурно-цивілізаційними, політико-адміністративними і правовими властивостями та виступає міцним підґрунтям для забезпечення ефективного функціонування областей країни. У зв'язку з цим сформувалася нагальна потреба щодо пошуку інноваційних інструментів і механізмів насамперед фінансових, здатних забезпечити високий рівень соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності регіону. Враховуючи вирішальну роль фінансової складової

© Д. О. Гетьман, 2015

частини в сучасних умовах регіоналізації, радше мова піде про забезпечення саме фінансової конкурентоспроможності регіонів.

Довгі роки з моменту набуття Україною незалежності державна влада зловживала законотворчими процесами під час проведення економічних реформ передусім на регіональному рівні, що практично звело нанівець її вплив на економічну діяльність майже всіх галузей і сфер національного господарства. Отже, відновлення довіри економічних суб'єктів до влади вимагає якісного правового забезпечення функціонування на регіональному рівні механізму фінансової конкурентоспроможності з урахуванням специфіки та особливостей розвитку конкретного регіону, що й актуалізує проблематику нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем розвитку системи регіональних фінансів та її значенню для забезпечення економічного зростання країни приділяється значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Серед вітчизняних науковців, які займаються дослідженням даної проблеми, слід виділити роботи О. І. Барановського, О. Д. Василика, А. П. Вожжова, В. М. Гейця, О. В. Герасименка, Я. В. Зінченка, Б. А. Карпінського, Г. О. Крамаренко, В. М. Поворозник, О. Р. Романенка, О. Ю. Смолянської, Н. В. Стукало, С. П. Ярошенка та багатьох інших. Слід також зазначити, що проблеми розвитку фінансового ринку як складової частини у забезпеченні конкурентоспроможності регіону перебувають у центрі уваги зарубіжних учених, серед яких слід назвати Ф. Алена, Р. Бернарда, Б. Борна, Р. Левіна, Я. Міркіна, А. Рота, М. У. Тейлора, П. Хартмана та ін.

Водночас, незважаючи на значну кількість публікацій з даної проблематики, наукові дослідження, на наш погляд, фрагментарні й потребують системного розвитку. В роботах вітчизняних науковців значна увага приділяється окремим проблемам розвитку фінансового ринку в межах окремих сегментів – грошового ринку, ринку капіталу, ринку похідних фінансових інструментів. Крім того, у дослідженнях вітчизняних учених практично відсутні напрями, що стосуються визначення механізму фінансової конкурентоспроможності на регіональному рівні, його впливу на економічне зростання, і, врешті решт, на формування дійової моделі регіонального розвитку. Таким чином, існує об'єктивна потреба у здійсненні комплексного дослідження насамперед сучасного стану чинного нормативно-правового забезпечення становлення такого механізму та формуванні шляхів його подальшої практичної реалізації.

Мета статті – аналіз нормативно-правових передумов становлення механізму фінансової конкурентоспроможності регіонів України.

Для досягнення поставленої мети слід вирішити такі завдання:

- 1) охарактеризувати чинну нормативно-правову основу для формування механізму фінансової конкурентоспроможності регіонів України;
- 2) визначити конкурентні переваги регіонального розвитку та відмінності між фінансовими ресурсами і фінансовим потенціалом;
- 3) сформулювати авторське бачення формування механізму реалізації конкурентних переваг регіонального розвитку в забезпеченні його високої фінансової конкурентоспроможності.

Предметом нашого дослідження є нормативно-правова база у забезпеченні сталого регіонального розвитку. Об'єкт дослідження – механізм фінансової конкурентоспроможності регіону.

Виклад основного матеріалу. В попередніх наукових дослідженнях ми запропонували розуміти фінансову конкурентоспроможність регіону як здатність регіону

ефективно використовувати й залучати фінансові ресурси на конкурентній основі з метою розширення його фінансового потенціалу (передусім бюджетного, податкового, банківсько-кредитного, страхового, фондового та інвестиційного) [1]. Водночас поширення в Україні зарубіжного досвіду державного управління територіальними господарськими комплексами, впровадження у ряді регіонів країни кластерних форм об'єднань підприємств звернуло увагу науковців і практиків на необхідність розробки відповідних фінансових інструментів з управління цими комплексами. Своєю чергою, державні, регіональні, недержавні територіальні органи управління потребують розробки механізмів фінансування довгострокових стратегічних цілей, що ґрунтуються на методах фінансового аналізу та орієнтовані на постійні зміни у ринковому середовищі.

На сьогодні економічну структуру фінансів регіону становлять доходи недержавних і державних підприємств (організацій), власні та закріплені доходи місцевих бюджетів, дотації, субсидії і субвенції, цільові фонди підприємств і місцевих бюджетів, позабюджетні, централізовані фонди регіонів, доходи домогосподарств тощо [2]. За допомогою фінансів здійснюється організація раціонального й ефективного використання залучених ресурсів. Якщо ресурси не дають необхідної віддачі – це призводить до виникнення збитків і дестабілізує господарський розвиток регіону. Тоді виникає необхідність проведення суттєвих змін у структурі і способах використання залучених ресурсів. Отже, виникає потреба в розробці нормативно-правових стратегічних важелів управління фінансовими ресурсами на регіональному рівні, яка формалізується у розробці довгострокових стратегій/програм.

Регіональні фінанси є важливою фінансово-правовою категорією, в основу якої покладено систему фінансових правовідносин, що виникають під час їх утворення, розподілу та використання на локальному рівні.

Першим нормативно-правовим актом, який відновив рух місцевого самоврядування в Україні, заклав передумови для децентралізації бюджетної системи та формування автономних місцевих бюджетів, стала Європейська хартія про місцеве самоврядування, яку ратифіковано в Україні у 1997 р. Одним з останніх важливих нормативно-правових актів, що продовжує курс державної влади на децентралізацію, є “Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні”, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України Уряду від 1 квітня 2014 р. № 333, де до основних сфер відповідальності на регіональному рівні віднесено такі мезозавдання, як: планування регіонального розвитку, розвиток транспортної інфраструктури регіонального значення, утримання об'єктів спільної власності територіальних громад регіону, розвиток культури, спорту і туризму, спеціалізованої середньої освіти, спеціалізованої охорони здоров'я (третинний рівень). Передбачається докорінна перебудова системи місцевого самоврядування через те, що дотаційність 5419 бюджетів місцевого самоврядування сьогодні становить понад 70 %, а 483 територіальні громади на 90 % утримуються за рахунок коштів державного бюджету [3].

Під час створення механізму фінансової конкурентоспроможності регіону важливий акцент має бути поставлений на розширенні фінансового потенціалу регіону. На відміну від фінансових ресурсів, фінансовий потенціал є передумовою забезпечення його позитивної динаміки за рахунок не лише наявних ресурсів, але й невикористаних можливостей. Отже, його основна відмінна риса полягає в переважному впливі внутрішніх і зовнішніх нереалізованих можливостей. Фінансовий потенціал відображає фінансову міць, або здатність регіону (окремих його суб'єктів) брати участь у створенні матеріальних благ і наданні послуг. Вони характеризуються сукупністю тих засобів, джерел, запасів

або фінансових можливостей, якими володіє регіон і які можуть бути використані для реалізації конкретних цілей і завдань. При цьому розвиток фінансового потенціалу регіону має здійснюватися за загальноприйнятими критеріями економічної доцільності й ефективності. Але фінансовий потенціал не можна розглядати як суму ресурсів, оскільки кінцевий результат залежить від сукупності взаємодіючих ресурсів та умов їх використання як синергетичний ефект діяльності всього територіально-виробничого комплексу.

Сьогодні для регіонів України однією з основних проблем, розв'язання яких визначає їх стабільний розвиток, є підвищення їх фінансової конкурентної спроможності, адже тільки за допомогою фінансів можна активізувати розвиток регіону і країни в цілому, оскільки між фінансами і регіональним розвитком існує прямий зв'язок; без достатніх фінансових джерел такий розвиток неможливий. Тому забезпечення фінансової конкурентоспроможності регіону – пріоритетний напрям сьогодишньої регіональної політики сталого розвитку, який потребує системного і комплексного вивчення виробничо-господарської та фінансової діяльності регіональних суб'єктів і передбачення ймовірності виникнення дестабілізуючих чинників, тобто діагностики, яка базується на використанні системи індикаторів виявлення диспропорцій.

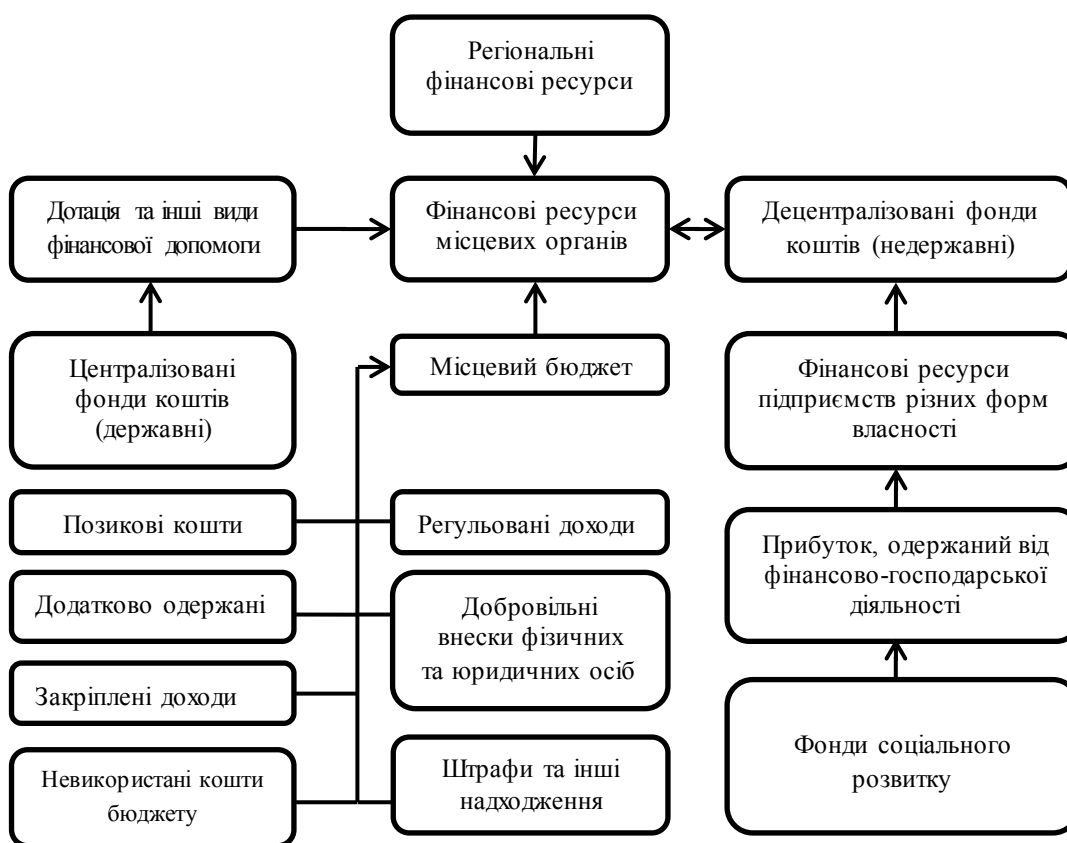

Рис. 1. Структура регіональних фінансових ресурсів

(Джерело: систематизовано автором відповідно до чинного законодавства і [2; 4])

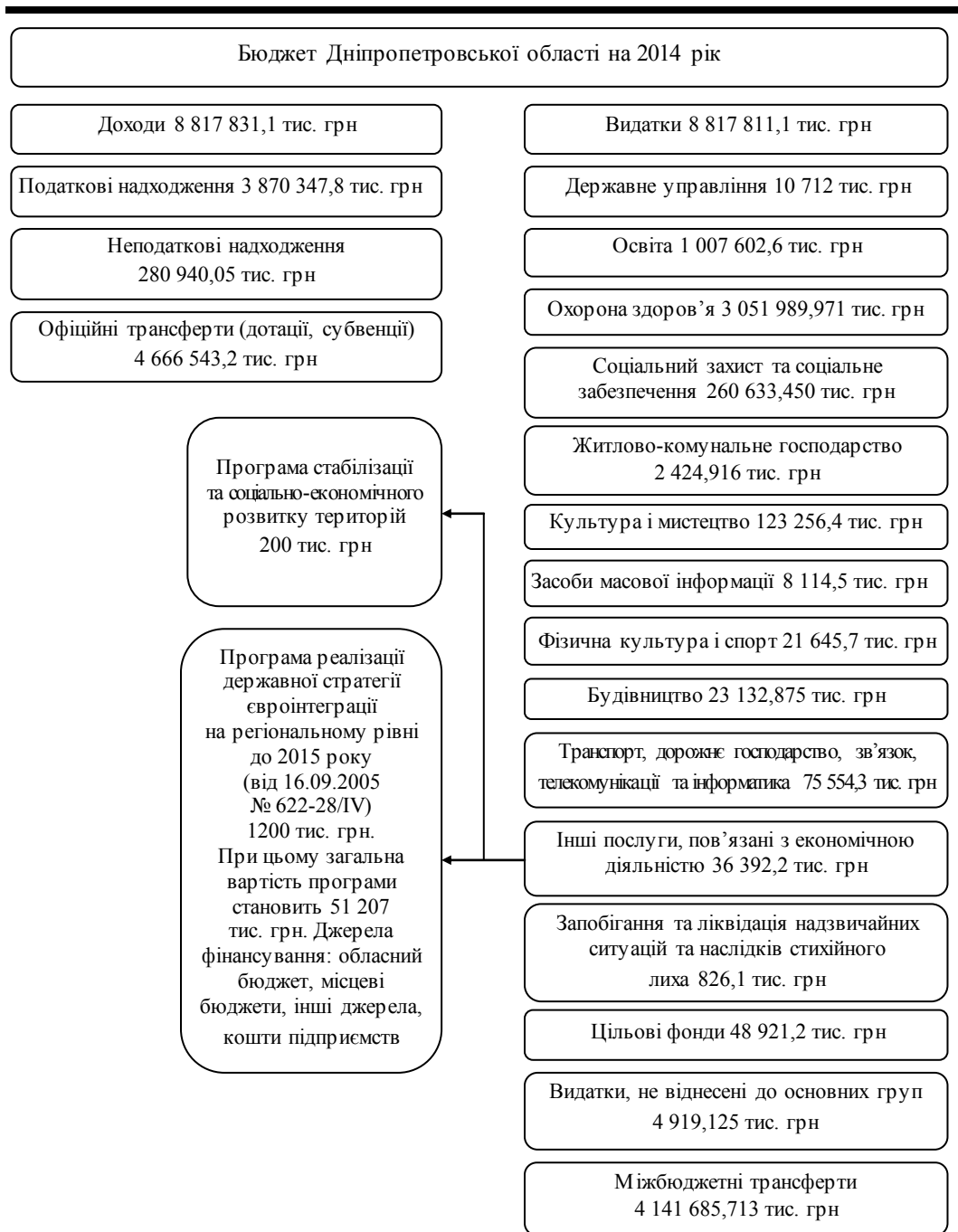

Рис. 2. Структура бюджету Дніпропетровської області з визначенням джерела фінансування програм регіонального розвитку

(Джерело: складено автором за [5–6])

Розглянемо детально склад фінансових ресурсів регіону, зображений і доповнений нами, виходячи з чинного законодавства і теоретичних розробок, започаткованих К. М. Владимировим, Н. Г. Чуйко і О. Ф. Рогальським [4]. За методикою колективу авторів у складі М. А. Коваленка, Т. О. Мацієвич, Г. М. Полевик, Н. В. Радванської кошти регіональних централізованих фондів перебувають у розпорядженні органів місцевої влади й місцевого самоврядування (місцеві бюджети). За рахунок зібраних до цих фондів коштів фінансуються місцеві видатки, здійснюється капітальне будівництво, інвестиційна та інноваційна діяльність, утримується соціально-культурна невиробнича сфера – освіта, наука, фізична культура та спорт, охорона здоров'я, а також органи державної влади, правоохоронні органи тощо.

До державних фінансових ресурсів регіону належать кошти місцевого бюджету, відрахування з державного бюджету, позабюджетні кошти, надходження від майнової і фінансової діяльності органів влади, цільові фонди, розпорядником яких є державні органи влади.

До недержавних фінансових ресурсів регіону відносяться кошти підприємств, організацій і установ, кошти населення, а також цільові кошти, розпорядником яких є громадські організації, фізичні та юридичні особи [2].

Розглянемо як приклад бюджет Дніпропетровської області на 2014 р. (рис. 2), де видно, що, зокрема, фінансування регіональних програм розвитку здійснюється за рахунок інших послуг, пов'язаних з економічною діяльністю. Тобто очевидно, що Дніпропетровська область має збалансований фінансовий потенціал, відтак, має високу фінансову конкурентоспроможність.

Продовжуючи список обґрунтування фінансових джерел щодо забезпечення регіонального розвитку, слід зупинитися на реалізації таких програм: 1) програма “Підтримка політики регіонального розвитку в Україні”, оцінена в 20 млн євро. Термін виконання цієї Угоди про фінансування почався з 19.12.2012 р. і закінчується через 84 місяці після цієї дати. Передбачено пряме фінансування з державного бюджету [7]; 2) державний фонд регіонального розвитку створений під реалізацію інвестиційних програм (проектів) регіонального (міжрегіонального) значення та тих, що реалізуються у містах обласного значення, – не менш як 1 млн грн; для інвестиційних програм (проектів) районного значення та тих, що спрямовані на розв'язання проблем однієї або декількох територіальних громад (міст районного значення, сіл, селищ), – не менш як 200 тис. грн; 3) співфінансування з місцевих бюджетів та інших джерел передбачене у таких розмірах для інвестиційних програм (проектів), що реалізуються у м. Києві, – не менш як 20 % загальної суми коштів, передбачених для їх фінансування за рахунок усіх джерел у поточному бюджетному періоді; для інвестиційних програм (проектів), що реалізуються у м. Севастополі та обласних центрах, – не менш як 10 % загальної суми коштів, передбачених для їх фінансування за рахунок усіх джерел у поточному бюджетному періоді; для інвестиційних програм (проектів), що реалізуються у містах республіканського АРК, обласного та районного значення, а також для об'єктів, які належать до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст і перебувають в управлінні обласних рад, – не менш як 5 % загальної суми коштів, передбачених для їх фінансування за рахунок усіх джерел у поточному бюджетному періоді [8]. Міжнародна технічна допомога може залучатись у вигляді: будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством, у

тому числі стипендій. Так, зокрема, 17 млн євро було надано Єврокомісією в межах Програми “Розвиток та співробітництво – Євродопомога” і спрямовано на впровадження програм соціально-економічного розвитку в регіонах України, міжрегіональну взаємодію за участю місцевих громад з метою реалізації соціальних проєктів та ініціатив для задоволення потреб переміщених осіб [9].

Загальновідомо, що інвестиційні ресурси розподіляються за рівнями світової, національної та місцевої економік нерівномірно: близько 90 % з них збирає світова економіка, близько 7 % – національна і лише 3 % інвестицій залучається в місцеві економічні проєкти. Звідси ясно: якщо регіон має намір розвиватися, то отримувати необхідні ресурси йому доведеться на глобальному економічному рівні. А це означає, що регіон неминуче повинен позиціонувати себе як “трамплін” для запуску і реалізації світових найбільш перспективних проєктів.

Підсумовуючи здійснені нами дослідження у сфері формування фінансового потенціалу регіону і фінансових ресурсів, зазначимо основні конкурентні переваги, які вже були сформовані й дедалі формуються під їх впливом (рис. 3).

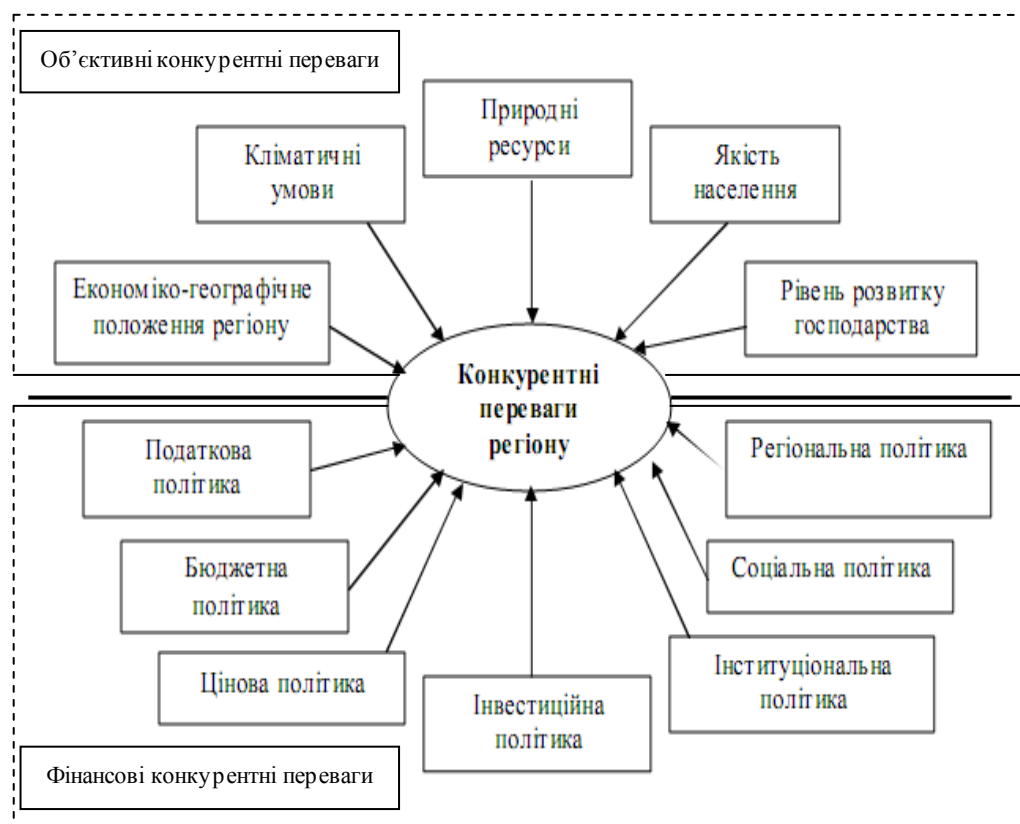

Рис. 3. Складові елементи формування конкурентних переваг регіону
(Джерело: складено автором)

Як міру оцінки фінансових конкурентних переваг пропонуємо використовувати узгоджену систему показників, що дозволяє порівнювати різні індикатори з метою отримання інформації про глибину і характер процесів, що відбуваються на тій чи іншій території, які, власне і створюють систему показників визначення фінансової конкурентоспроможності регіону Ці показники відображають: масштаби економіки регіону; результативність економіки регіону; якість відтворення населення в регіоні; стан і відтворення основних засобів у регіоні; загальну оцінку освоєння території регіону; самозабезпеченість регіону; рівень коопераційних зв'язків у регіоні; фінансові потоки в регіоні; рівень життя населення регіону; загальну оцінку насиченості території регіону елементами продуктивних сил.

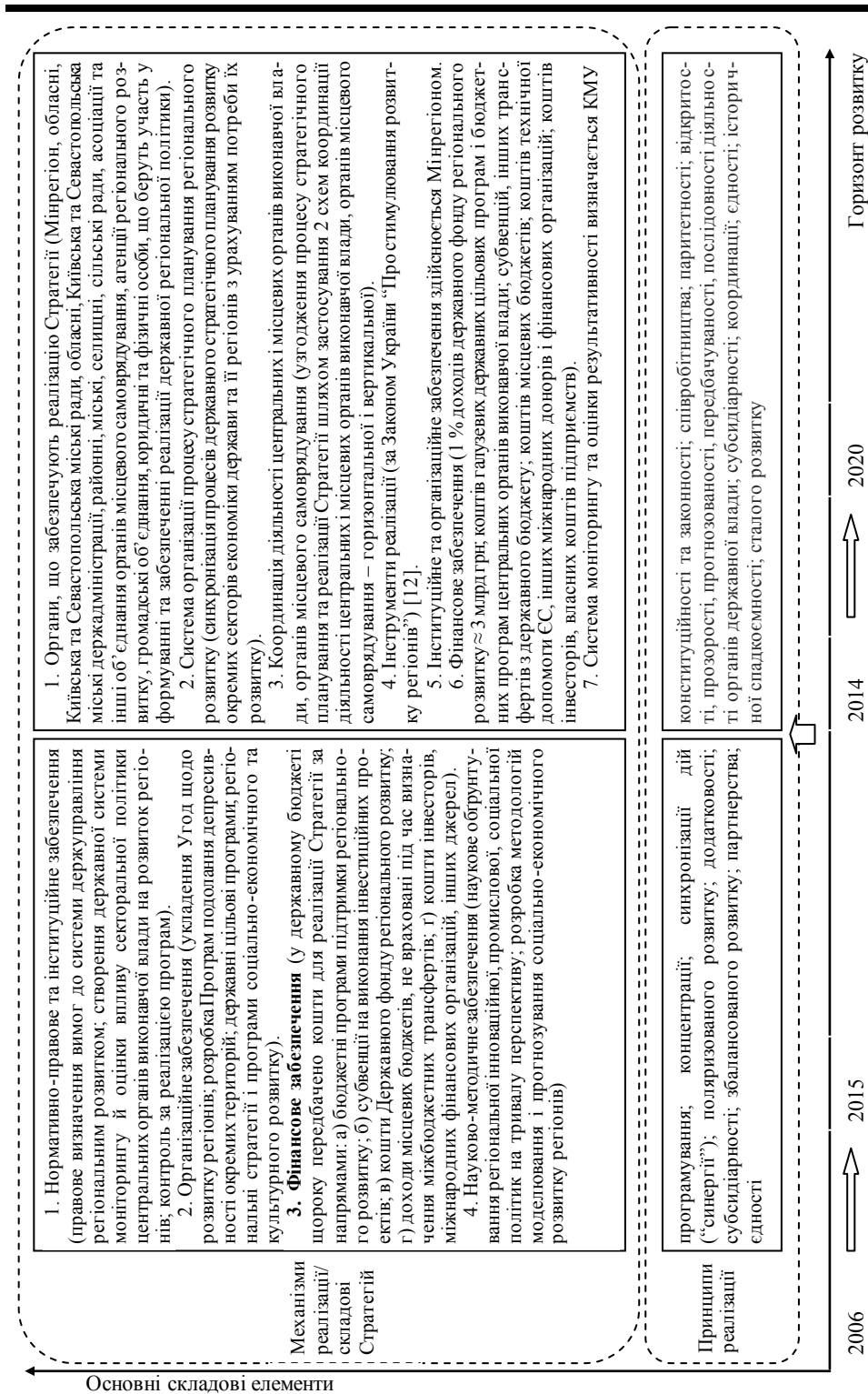
Фінансову архітектуру показників можна дискутувати, спираючись на сучасні дослідження в цій царині науковців Сумської наукової школи фінансів І. О. Школьник [10] та Л. О. Добрянської [11], але однозначною є необхідність включення наразі до окремих індикаторів визначення/оцінки фінансової конкурентоспроможності регіону таких індексів, як: коефіцієнт фінансової глибини, співвідношення загального обсягу торгів на ринку та чистого процентного доходу банків, співвідношення активів банків та небанківських фінансових установ, співвідношення активів банків та ринкової капіталізації, співвідношення активів банків та ВВП, коефіцієнт ліквідності ринку капіталу. Але, безумовно, цей перелік має бути доповнено з урахуванням можливих конкурентних переваг регіону, відображених нами на рис. 3. Усі вищезазначені групи показників і окремих індикаторів розглядаються в сучасних Програмах регіонального розвитку на законодавчому рівні, зокрема в щойно затвердженій Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р. (рис. 4 (а, б)).

Аналізуючи і порівнюючи останні Державні стратегії регіонального розвитку (на період до 2015 р. та на період до 2020 р.), слід зазначити суттєві відмінності, по-перше, у векторі формування конкурентних переваг та механізмах їх реалізації. Так, очевидний курс на підвищення регіональної конкурентоспроможності (в тому числі фінансової) за рахунок розгалуження інструментів. Так, зокрема, акцент у щойно прийнятій Стратегії регіонального розвитку відповідно до вказаного пріоритету поставлений на:

- 1) забезпечення розвитку інфраструктури міст;
- 2) підтримку інтегруючої ролі міст як центрів економічного та соціального розвитку;
- 3) поліпшення транспортної доступності в межах регіону;
- 4) розвиток сільської місцевості;
- 5) розвиток інтелектуального капіталу;
- 6) підвищення рівня інноваційної та інвестиційної спроможності регіонів;
- 7) розвиток підприємницького середовища та конкуренції на регіональних товарних ринках;
- 8) раціональне використання природно-ресурсного потенціалу;
- 9) збереження культурної спадщини та найцінніших природних територій;
- 10) розвиток транскордонного співробітництва;
- 11) диверсифікація джерел енергопостачання та підвищення рівня енергоефективності в регіонах [14].

У нашому дослідженні створення потужного фінансового потенціалу регіону є предметом забезпечення реалізації Стратегії/програми щодо підвищення його конкурентоспроможності. У загальному вигляді взаємозв'язок компонентів у межах запропонованого механізму зображено нами на рис. 5.

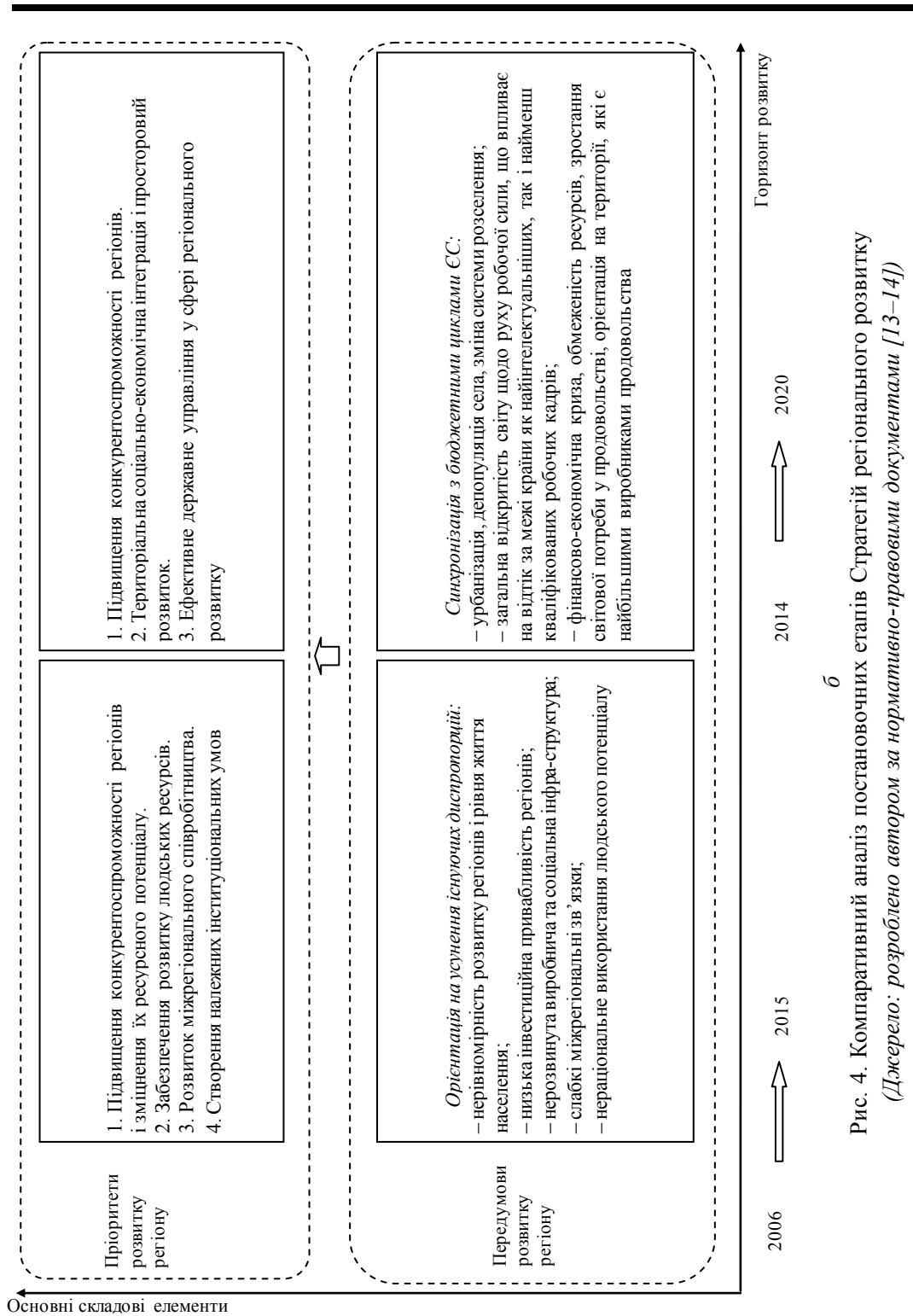

Рис. 4. Компаративний аналіз постановочних етапів Стратегії регіонального розвитку
(Джерело: розроблено автором за нормативно-правовими документами [13–14])

Фінансовий потенціал розвитку регіону

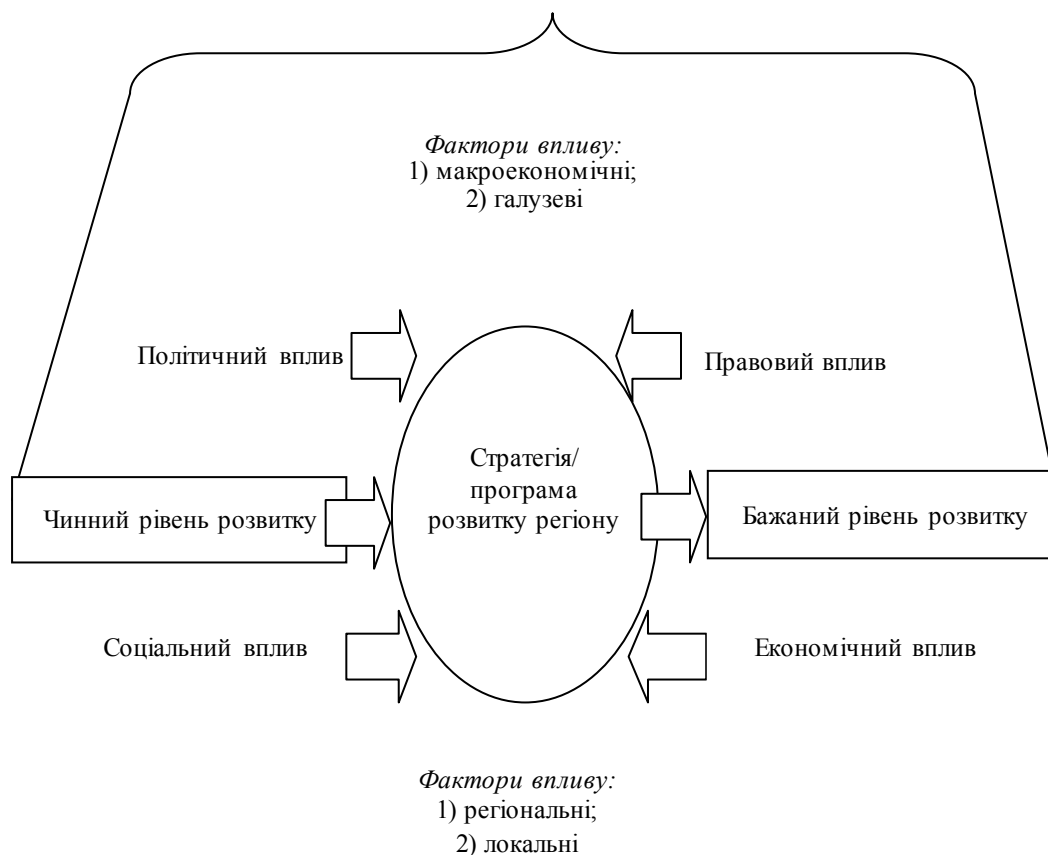

Рис. 5. Механізм формування і реалізації Стратегій/програм розвитку регіонів із забезпеченням конкурентних переваг

Джерело: розроблено автором

Узагальнюючи викладені міркування, слід зазначити, що успішне формування ключових факторів успіху (конкурентних переваг) регіону на локальному, регіональному, галузевому і макроекономічному рівнях під впливом соціально-економічного і політико-правового середовища, з урахуванням аналізу чинного стану і проектування бажаного, мають створити потужний фінансовий потенціал регіону, який, своєю чергою, є основою забезпечення високої конкурентоспроможності регіону (в тому числі, фінансової). Засадами успішного регіонального розвитку при цьому має стати логіко-структурна схема, запропонована П. Сегварі “від комунікацій – до капіталу” [15], що в термінах вітчизняної науки може бути сформульовано як ланцюг формування потуж-

---

ного фінансового потенціалу регіону через ефективні комунікації з владою з метою формування високого статусу довіри, які в сукупності перетворюються на нормативно-реалізовану інформацію. За допомогою цього формується система знань, потрібних для формування капіталу регіону, тобто

Комунікації → довіра → інформація → знання → капітал.

Висновки з даного дослідження перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Розуміючи фінансову конкурентоспроможність регіону як його здатність ефективно використовувати і залучати фінансові ресурси на конкурентній основі з метою розширення фінансового потенціалу (насамперед бюджетного, податкового, банківсько-кредитного, страхового, фондового та інвестиційного), під фінансовим потенціалом пропонується розуміти (на відміну від фінансових ресурсів) передумови забезпечення його позитивної динаміки за рахунок не лише наявних ресурсів, але й невикористаних можливостей, тобто фінансову міць або здатність регіону (окремих його суб'єктів) брати участь у створенні матеріальних благ і наданні послуг, створюючи тим самим його конкурентні переваги.

Фінансовими конкурентними перевагами (за умов успішної імплементації Стратегій/програм регіонального розвитку) можуть стати: податкова, бюджетна, цінова, інвестиційна, інституціональна, соціальна і регіональна політики. При цьому система показників визначення фінансової конкурентоспроможності регіону має включати: 1) показники, що відображають масштаби економіки регіону; 2) показники, що відображають результативність економіки регіону; 3) показники, що відображають якість відтворення населення в регіоні; 4) показники, що відображають стан і відтворення основних засобів у регіоні; 5) показники загальної оцінки освоєння території регіону; 6) показники, що відображають самозабезпеченість регіону; 7) показники, що відображають рівень коопераційних зв'язків у регіоні; 8) показники, що відображають фінансові потоки в регіоні; 9) показники, що відображають рівень життя населення регіону; 10) показники загальної оцінки насиченості території регіону елементами продуктивних сил.

Під час розгляду основних нормативно-правових документів, які сьогодні обґрунтовують формування механізму фінансової конкурентоспроможності на регіональному рівні в Україні (починаючи з 1 січня 2014 р.), встановлені суттєві відмінності у векторі формування конкурентних переваг регіонів та механізмах їх реалізації. Курс на євроінтеграцію обумовив деталізацію нормативних документів з урахуванням проєвропейських ініціатив у реалізації регіональних механізмів, зокрема, змінилися пріоритети регіонального розвитку, принципи розвитку та механізми його реалізації (особливо в зміцненні та розгалуженні фінансового забезпечення). Започатковано реформи у сфері перегляду сфер відповідальності регіонів і органів місцевого самоврядування, що вже позначилося на укріпленні конкурентних позицій в ринкових умовах.

Список використаних джерел:

1. Лисяк Л. В. Детермінанти фінансової конкурентоспроможності у ринковому середовищі / Л. В. Лисяк, Д. О. Гетьман // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2013. – № 2 (30). – С. 112–122.
2. Фінанси регіону : навч. посібник / М. А. Коваленко, Т. О. Мацієвич, Г. М. Полевик, Н. В. Радванська ; за ред. М. А. Коваленка. – Херсон : Олді-плюс, 2010. – 312 с.

---

3. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

4. Владимиров К. М. Місцеві фінанси : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю “Фінанси” / К. М. Владимиров, Н. Г. Чуйко, О. Ф. Рогальський. – К. : ЦУЛ, 2005. – 396 с.

5. Про обласний бюджет на 2014 рік [Електронний ресурс] : постанова Дніпропетровської обласної ради. – Режим доступу : <http://oblrada.dp.ua/official-records/budget>

6. Угода про фінансування програми “Підтримка політики регіонального розвитку в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_b48

7. Питання державного фонду регіонального розвитку [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 4 липня 2012 р. № 656, зі змінами. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/656-2012-%D0%BF>

8. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 153, зі змінами і доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF/para18#n18>

9. Допомога ЄС Україні [Електронний ресурс] : аналітична довідка Представництва України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії. – Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy/assistance>

10. Школьник І. О. Стратегія розвитку фінансового ринку України : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит” / І. О. Школьник. – Суми, 2008. – 40 с.

11. Добрянська Л. О. Стратегічний потенціал еколого-економічної безпеки регіонального розвитку : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.06 “Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища” / Л. О. Добрянська. – Суми, 2011. – 22 с.

12. Про стимулювання розвитку регіонів [Електронний ресурс] : Закон України від 08.09.2005 р. № 2850-IV, зі змінами і доповненнями (чинна редакція з 2 грудня 2012 р.). – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T052850.html

13. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001, зі змінами і доповненнями (не чинна). – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP061001.html

14. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 (чинна з 9 вересня 2014 р.). – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP140385.html

15. Сегварі П. Регіональна політика в умовах європеїзації: Європа регіонів : наукова презентація Проект партнерства Канада – Україна “Регіональне врядування та розвиток” ; переклад з англ. / Сегварі П. – 25 с.